

TÜRK FOLKLOKOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Ağustos 1954

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

Yine Millî Oyun Müsabakaları Mevzuu	İhsan HİNÇER
Dergimiz Alta Yaşında	T. F. A.
Gazi'ye Duamız	Afif EVREN
Karadeniz Bölgesinde Halk Deyimleri	İsmet Zeki EYÜBOĞLU
Âşık İznî'nin İki Şiiri	Muzaffer UYGUNER
× Kırşehirde Kışık Kuru Yiyecekler	Veysel ARSEVEN
Mustafa'ya Ağıt	Mustafa UZ
Hınıs Konuşması	Ali Rıza ÖNDER
Kitaplar Arasında: «Dertli ve Seyrani»	Cevdet CANBULAT
Âdile Sultan Meselesi	Cevdet ARSLANGÜL
Bahkeşir Yöresi Karakeçili Sohbetleri	Osman SAYGI

Ayrıca: Kastamonu, Konya, Sırt, İstanbul - Sulukule

Bozkır'dan Bir Gelenek: Bahçe Dikmek . . . . . Ahmet PETEKÇİ
ve Erzurum Millî Oyun Ekiplerine Ait Resimler

Sayı: 61

Kuruş: 25

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Ağustos 1954

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

Yine Millî Oyun Müsabakaları Mevzuu	İhsan HİNÇER
Dergimiz Altı Yaşında	T. F. A.
Gazî'ye Duamız	AHİ EVREN
Karadeniz Bölgesinde Halk Deyimleri	İsmet Zeki EYÜBOĞLU
Âşık İznî'nin İki Şiiri	Muzaffer UYGUNER
× Kırşehirde Kışık Kuru Yiyecekler	Veysel ARSEVEN
Mustafa'ya Ağıt	Mustafa UZ
Hıms Konuşması	Ali Rıza ÖNDER
Kitaplar Arasında: «Dertli ve Seyrani»	Cevdet CANBULAT
Âdile Sultan Meselesi	Cevdet ARSLANGÜL
Balıkesir Yöresi Karakeçili Sohbetleri	Osman SAYGI

Ayrıca: Kastamonu, Konya, Sıirt, İstanbul - Sulukule

Bozkır'dan Bir Gelenek: Bahçe Dikmek . . . . . Ahmet PETEKÇİ
ve Erzurum Millî Oyun Ekiplerine Alt Resimler

Sayı: 61

Kuruş: 25

EMEL KÜTÜPHANE
ANKARA

SANİTİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

461

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇER

No. 61

AĞUSTOS 1954

YIL: 6 — CİLT: 3

Yine Millî Oyun Müsabakaları Mevzuunda

Yazan: İhsan HİNÇER

Geçen sayımızda, İstanbul Gazeteciler Cemiyetile Yapı ve Kredi Bankası'nın tertiplediği Türkiye Millî Oyunlar Müsabakasını bahis mevzuu yapmış ve bu teşebbüsü alkışlamıştık.

Yine geçen sayımızda nesrettiğimiz talimatnamenin 3. maddesinin c fıkrasına göre 23 bölgede yapılacak seğmelerin 15 Ağustos'a kadar sona ermesi lâzım geliyordu. Meselâ Bahar ve Çiçek Bayramında İstanbulda, şimdi de İzmirde oynayan Konya ekibi bu hükme göre hazırlanmış, 20 Ağustosta İzmir Fuarında bulunmak üzere 15.000 lira tazmi-

natlı bir mukavele imzalamıştır. Bu ekip kendine güvenmektedir. Fakat Konyadaki mahallî Tertip Heyetinin oyun tarihini talimatnameye aykırı olarak 21 Ağustos olarak tayin etmesi üzerine, bütün gayretine rağmen bölge müsabakasına katılamamıştır. Halbuki bu topluluk Konyadaki seğmelere katılsa idi, birinciliği alacağı ısrarla müdafaa edilmektedir.

Şimdi, bu kadar temiz gaye ve masraflarla yapılan bu müsabakaların aksammasından kim er mes'uldür. Bölge seğmesine katılmayan ve kendi kusuru olmiyan bu ekip, İstanbulda 9, 10 ve 11 Eylül tarihinde Açık Hava Tiyatrosunda yapılacak olan final müsabakalarına katılmıyacak, onun yerine, 21 Ağustosta seğilen derme çatma, o ekipten en az yirmi gömlek düşük ekip mi katılacaktır? O takdirde Merkez Tertip Heyeti kendisini istediği gayeye erişmiş farzedecek midir?

Evet, yine geçen sayımızda işaret ettiğimiz gibi Merkez Tertip Heyeti, bölgelerin oyuncu ve sazcı adedini de, aralarına her nedense tek mütehasıs element almamakları için, yanlış tesbit ve tayin etmiştir. Oysa ki, Ankara Devlet Konservatuarında Halil Cemal Öğültürk isminde değerli bir «Millî Danslar Öğretmeni», Erzurum Ekibini hazırlıyan İhsan Ertugay gibi bir mütehasıs, İstanbulda da göz önünde bir «Türk Folklor Derneği» mevcuttur.

Bir iki müzikçiyi, organizatörü ve hikâyeciyi bazı bölgelere göndermekle dâvâ halledilemez.

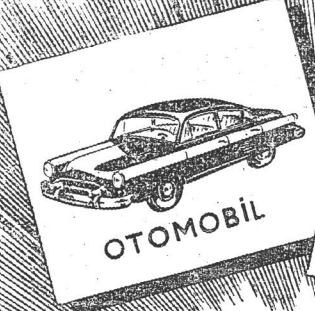
Bari bu işin olsun tüccarlarına değil, idealistlerine yönelelim...

Dergimiz 6 Yaşına Girerken

Dergimiz, mütevazı yolunda, dahil olduğu içtimai ilim çerçevesinden bir an dahi inhiraf etmeden yürümeye devam etmektedir. Mahrumiyet ve imkansızlıklar, bizi, ideal bellediğimiz bu yoldan çeviremeyecektir.

Dergimizi değerli folklorcu arkadaşlarımız, genç folklor aşıkları, içtimai kimliğimizin yaratıcılığına inanan ilim adamları arayıp bulmaktadır. Bütün bunlardan başka abone ve mübadele suretile dünyanın dört bir köşesindeki 114 kütüphane, müsteğrik ve Türkoğa ulaşmaktadır.

Dergimiz, 72 ci sayısıyla 3. cildini de tamamlıyacaktır.

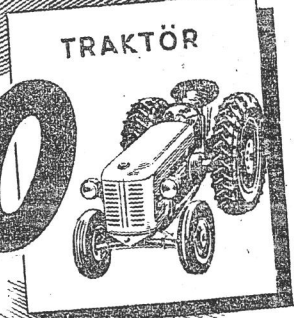
OTOMOBİL

1954 YILINDA

500.000

LİRALIK İKRAMİYELER

TRAKTÖR

ALTIN VE PARA İKRAMİYELERİ

3000 ALTIN

İKRAMİYELİ GRUP MEVDUATI

YATIRACAĞINIZ PARANIN

2 Mislini Kazandırır

TÜRK TİCARET BANKASI

HER 150 LİRAYA BİR KURA NUMARASI

462
Destanlar:

Gazi'ye Duamız

Yazan: Afif EVREN

Rahmetli Ermenekli (Kel şair) Hasan Rüşti'den muhtelif gazete ve dergilerde zaman zaman bahsetmişimdir. Merhum, yalnız (kit'a yazmak veya söylemekle kalmamış, hâtıralar, destanlar da neşretmiştir. Hâtıralarının hemen hepsi kıymetli ve ehemmiyetlidir. Destanlarının da (Halk Bilgisi) ve mahalli tarih yönünden değeri vardır.

Burada onun hayatından bahsedecek değilim. Edebi hüviyetinden evvelce çok bahsettim ve kitap halinde çıkmamış bir hayli (kit'a) sını nakleyletim, üzerlerinde durdum.

Atatürk'ün eski eşleri Lâtime Hanımefendiyle Konya'ya gelişleri üzerine yazdığı bir destanını da (Türk Folklor Araştırmaları)nda daha önce yayınlamıştım.

Bugün, burada nakledeceğim destanı, daha eskidir. 22 Mart 1923 tarihinde yazmıştır. Hem millî bir mâna ve mahiyet taşımakta, hem de (halkiyat) bakımından ehemmiyeti haiz bulunmaktadır.

Destan, (Gazi'ye Duamız) başlığı altındadır ve bir (halk şiri) dir. İşte:

Kılıcı ün verdi bütün dünyaya
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.
Şeref verdi, safâ geldi Konyaya
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Gelecektir diye olundu ilân,
Arzuladı onu hep ehli vatan,
Yıldızlar güldü herkes oldu şâdîman,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Genç, ihtiyar, kadın, erikle sıbyân
İstasyon semtine oldular revan
Yolunda el penge durdular divan,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Gözenler yüzünü iftihar etti,
Çok şükür diyerek evine gitti,
Doğrusu bu neşve canlara yetti,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Aylarla yıldızlar hep birdenbire
Kırmızı hil'atle indiler yere,
Hoş geldin dediler bu gerçek ere,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Ömründe gördün mi böyle şanlı gün,
Böyle ulu bayram, böyle bir düğün,
Gazi geldi sana ey Konya öğün!
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Vatan bülbülleri o mektepliler,
Şarkılar okuyup döktüler diller,
Gazi tevazula onları dinler,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Bir fener alayı teşkil ettiler,
Geceyi gündüze tebdil ettiler,
Gazi'yi sıdk ile tebci ettiler,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

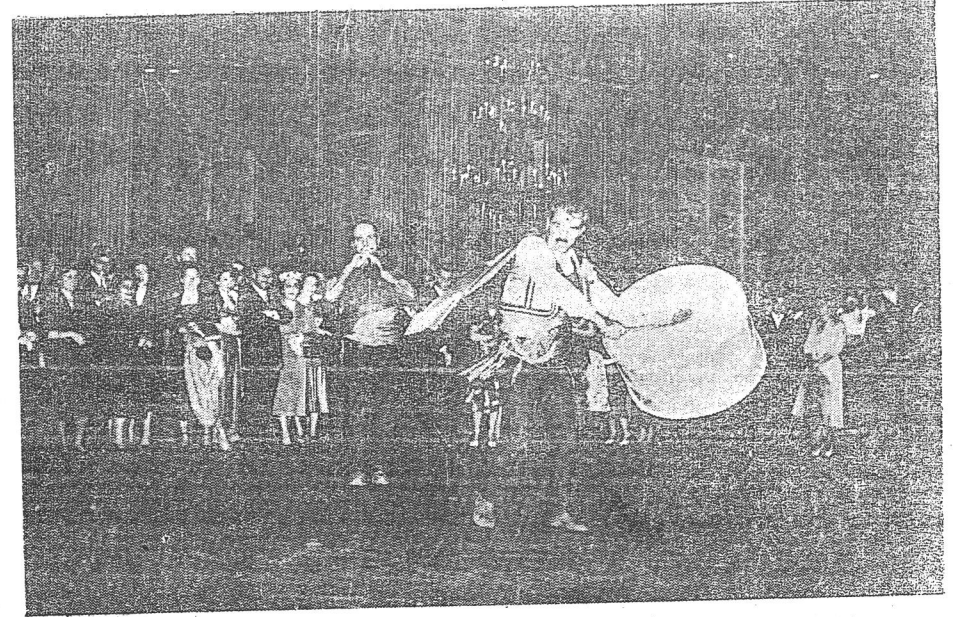
Hilâle benziyen o tâla zafer
Eğilmiş tâzimen Gazi'yi bekler,
Geçerken nurunu üstüne serper,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Dünya başımıza olmuştu zindan,
Azmetti meydana çıktı o arslan,
Öldürdü düşman bize verdi can,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Himmet etti aldı düşmandan öcü,
Yanık gönüllere verdi sevinci,
Onu büyülemek milletün borcu,
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Kudumunla nura garkoldu her yer,
Dilerim Mevlâdan muradına er,
Niyaz eden Rüşti duasında der:
Yaşasın Mustafa Kemal Paşamız.

Adanah şair Ziya gibi, Hasan Rüşti'nin son yılları da sefalet, mahrumiyet içinde geçti. Bir yandan da adetâ istihfaf ve istihkâr ediliyordu. Bir kaç kişi istisna edilirse, şimdi onu anan bile yoktur.

İlk defa Balkan Festivallerinde dikkati çeken ve hayranlık uyandıran Kastamonu'lu davulcu Mahir Karayılan, son yıllarda yurd içinde ve dışında alkış toplamaya devam etmektedir. Onu, son seçmelerde İstanbul'da yine seyredecek ve dinliyeceğiz.

İşte İstanbul'da ve İzmir'de en fazla takdir tophyan ve hayranlık uyandıran Konya Ekibi. Kaşık oyunu, ferdi bir oyun olduğu halde Merkez Tertip Heyeti, talimatnamede davul-zurna ile oynanan bir grup oyunu şeklinde mutalâa etmiş, ekibi, ona göre 8 oyuncu, 2 çalgıcı olarak göstermiştir.

Karadeniz Bölgesinde Halk Deyimleri

Yazan: İsmet Zeki EYÜBOĞLU

Halk dilinde kullanılan sözler, deyimler çok önceleri beni düşündürmeğe başlamıştı. Köye gittiğim zaman bunlara karşı yakın bir ilgi duymağa başlamışım. Bir çeşit halk sanatı olan bu deyimlerde halk zekâsının keskinliği, zenginliği bütün açıklığı ile kendini gösteriyor. Bu yazımızda övme, yerme, alay etme, acıma gibi adlar altında tutabileceğim deyimleri sıralamağa çalışacağım. Önce şunu belirtmek gerekiyor ki ben en çok Trabzonun Maçka ilçesinde bulunduğum için topladığım deyimler ora halkının dilinde söylenegelenlerdir.

Alay etmek, yermek ve kötölemek için kullanılan deyimler:

Got kafalı (got 8 kiloluk bir hüubat ölçüğüdür, başın büyük ve zekâsız olduğunu gösterir.). Külek başı (Külek: teneke yerine kullanılır. Tahtadan yapılmış, yağ, peynir koymağa mahsus kap).

Domuz munzurulu (munzur: burun, ağız ve çenenin üçüne birden verilen ad).

Kepçe ağızlı (Ağzın büyük olduğunu gösterir).

Kürek dilli, maşa dilli (Her söze cevap veren kızlara denir).

Semer burunlu, kaval burunlu (Burnun büyük olduğunu gösterir).

Çarık yüzlü (Utanmaz kimselere denir). Kulaç ağızlı (Ağız büyük, yanlara doğru yayılmış kimselere verilen ad).

Elma gözlü, gargalak gözlü, T...k gözlü, yumurta gözlü (Gözleri büyük olanları yermek için kızıldığı zaman söylenir).

Naim oğun ineği (inek gibi çok yiyen, aptalca işler görenlere denir).

Kazma dişli, yaba dişli (Dişlerin büyük olduğunu gösterir).

Agonanın kenefi (Obur insanlara denir). Değirmen oluğu (Bu da doymak bilmez kimselere söylenir).

Bu saydığım deyimler üzerinde biraz durulunca halkın hayata her alanda ne kadar bağlı olduğunu görmek kolaylaşır.

Gebe kadınlar için kullanılan deyimler:

İki canlı, karnı burnunda, misafir gelecek, yolcumuz var, yüklü, ağır ayaklı.

Din adamlarından beğenilenlere takılan adlar: Derin ermiş, mübarek, hak aşığı, biraz ileri gidip halkın dertlerine bakan, kendini dine vermiş görünenlere inaheli diyorlar.

Bunların içinde birçok aklını kaçırmış akıl hastaları da vardır. Ben yıllarca önce bütün Trabzon çevresini haraca bağlamış, akli muvazanesi bozuk «Haçkâlı Hoca» adında bir zavallıyı gördüm. İleri geri konuşur. Dinden, imandan dolambaçlı sözler açar dururdu. Halk üzerinde öyle bir tesir bırakmıştı ki, elini kimin üstüne koysa sevap kazanıp cennete gideceğine inanırlardı. Bu zavallı çlgın güya herkesin gelecekteki durumunu önceden söylemek gücüne sahipmiş. Sonradan sokakta oruç tutmayanlara karşı bağırıp çağırdığını, herkesle konuşmadığını gördüm. Ekseri zengin cahillerin, yaşlı kadınların evinde misafir kalırdı. Şimdi mezarını ziyaret yeri yapmışlar. İşte bu zat en büyük inaheli imiş. Cahil kimseler arasında adı «Mubarek» tir...

Cin, peri gibi gizli kuvvetlere verilen adlara gelince: Bunlara çok defa dışarı şeri, bizden iyiler, ecinniler deniyor.

Acımayı ve sevgiliyi gösteren deyimlerden: Tevekâl (Bu söz tevekkilden bozmadır) daha çok saf kimselere geçici ad olarak verilir. -Biz burada ad derken bir kimsenin göbek adını anlatmak istemiyoruz.

Gariplim (Benim zavallılığım, garibim, kimsesizim).

Allahın sefili, Allahın garibi (Bunlar da zavallı kimselere karşı söylenir).

Gadani alayım (Yani başına gelecek derde, belâya ben hedef olayım demektir.)

Kurban olsun sana koyunlar, yoluna gideyim, Nenen kurban olsun sana, iki gözüm, bir tanem, evimin şenliği, gözümün nuru.

Beddua için söylenenler:

Yeyim seni, yere giresin, kara yere gelin edeyim seni, servilerin altına koyum seni,

Aşık İznî'nin İki Şiiri

Yazan: Muzaffer UYGUNER

Her ne yana baksam gözlerim arar,
Senden başka yaralarım kim sarar, (7)
Ne haber var ne didede karar,
Deruni dert ile doldum ağlarım. (8)

Hecra kadar balık kaldı ayrılık,
Her birinden ağır geldi ayrılık,
Aklımıza fitir aldı ayrılık,
Serseri divan'oldum ağlarım. (9)

Talihim aksine başım belâlı,
Bir dem şâdoldum kendim bulalı,
Mâhneti dünyaya geldim geleli,
Sanmamın bir dem güldüm ağlarım.

Bübbülem feryadım gülden değıldir,
Derdı derunum var dilden değıldir,
Bize bu ayrılık kıldan değıldir,
Tekdiri mevlâyı bildim ağlarım. (10)

Makamın nur ede hazreti Allah,
Makamında kalem yüzün mürdür ah,
Şevketi âlmullah yüzü mürdür ah,
Nefsini şükür kıldım ağlarım. (11)

Mevlâm suvalların eylesin hafif,
Hüsnü vefatını eylesin tarif,
Yığirmi kide şaban-ı şerif,
Mevlâyâ emanet kıldım ağlarım.

Der izni der fikir dane yok yetim,
Taktiri lâhi itti çok yetim,
Bu garip çöllerde sergerden yetim
Eherim koynumda kaldım ağlarım.

(1) Elâ kelimesi dergide Ala'dır.

(2) «Beni yakıtı yâr sürmeli gözlerin» şekli dördüncü mısra ile kafiyeli olup doğrusunun bu olması gerekir.

(3) «Geçer vakti yâr sürmeli gözlerin» şeklinin doğru olması icabeder.

(4) Dergide «İznî'yim çekerim dert ile kahır» şeklindedir.

(5) Dergide «Yâr doldursa verse» şeklindedir.

(6) «Dert üstüne dertle doldum olmalı».

(7) Yaralarım senden başka olmalı.

(8) Doldum yerine soldum olmalı

(9) Divana olacak.

(10) Tekdir, takdir olmalı.

(11) Vezin düşüktür.

Mehmet Gökalp (Aladağ), T.F.A. Dergisinin 9 uncu sayısında, Aşık İznî hakkında kısaca bilgi verdikten sonra bir güzellemesi ile «Muhtar Destanı»nı yayımlamıştır. Bu yazıdan öğrendiğimize göre, diğer bir destanı da yine aynı yazarı tarafından Ülkü Dergisininin 34 üncü sayısında yayınlanmıştır. T.F.A. Dergisindeki yazıdan elde «ancak iki mizahî destanı ve bir güzellemesi» olduğu anlaşılmaktadır. Biz bu defa eşinin ölümü hakkında yazdığı bir şiirini daha neşrediyoruz. Aşık Huzurî'nin torunundan aldığımız güzellemeyi de Dergide yayınlanan ile karşılaştırdık. Arada pek az kelime ve ifade ayrılığı mevcuttur. Bu sebeple, bunu da göndermeği ve neşriyi uygun bulduk. Bu belki de tesbit ederken doğmuştur.

GÜZELLEME

Elâ gözlerine kurban olduğum (1)

Yaktı beni yâr sürmeli gözlerin (2)

İşimden gücümden abdal eyledi

Ömrüm yaktı yâr sürmeli gözlerin

Yâr güller açılmış hüsnün bağında

Bir murat almadım yâr kucağında

Öpülmenin kuculmanın çağında

Geçer çağı yâr sürmeli gözlerin (3)

İznî'yim çekerim her zaman kahri (4)

Yâr doldurup verse içerim zehri (5)

Nice onbin İstanbul gibi şehri

Değer tahtı yâr sürmeli gözlerin

★

EŞİNİN ÖLÜMÜNE

Ervahi ezelden tarif-i merre,

Bu fanî dünyaya geldim ağlarım.

Şikâyet olmasın ol perverdigâra,

Dert üstüne bir dert oldu ağlarım. (6)

Güvendim vatana gitmeye yolum,

Soldu gülistanın dağıldı güllüm,

Uğamam kırıldı kanadım kolum,

Mecnun deryasına düştüm ağlarım.

murad almayasın, evlâtlarında bulasın, yüzünün üstünde sürünesin, başına taş yağsın, öl-meyesin, yitmesin, yüzünün üstüne sürüncesin, kapı kapı dolanasın, kapılarda kalasın...

İşte bunlar gibi daha bir çok deyimler halk sanatının kaynağını nenin yaptığını açıkça gösteriyor.

Halk Konservceliği:

Kırşehirde Kışlık Kuru Yiyecekler

Yazan: Veysel ARSEVEN

Dünyanın her yerinde, köylü olsun, şehirlili olsun, kış için yiyecek hususunda hazırlıklı davranılır. Kışın dondan, rutubetten koruyabileceği her türlü nevaleyi yazdan hazırlar. Kırşehirde yollar, kışın şiddetli olduğu günlerde haftalarca, hattâ aylarca kapalı kalır. Dışardan bir şey getirmek kabil değildir. Bu durum Kırşehirde, bir nevi halk konservceliliğinin doğumuna sebep olmuştur. Turşu, kavurma, kuru üzüm, pekmez, ceviz, sucuk gibi kışlık yiyeceklerin yanında bir de yeşil sebze ve meyvaların kış için muhafaza usulleri vardır ki bunu konservceliliğin ipti dai şekli sayabiliriz.

Taze fasulya: Taze fasulyanın başları ve kılıçları temizlendikten sonra ufak ufak parçalanarak doğranır, temiz bir gazete veya gülün üzerine yayılıp güneşte kurutulur. Pişirileceği zaman ılık suyun içinde bir müddet bekletilir, tâ ki kaybettiği suyunu alana kadar. Sonra bir su kaynatılır. Bu su fasulyaya sinmiş olan kokuyu alır. Ancak ondan sonra yemeği pişirilir.

Yeşil biber: Biberin sap tarafları açılmak suretile içleri temizlenir. Biberler, birbirinden ayrı olarak yorgan ipliğine dizilir, güneşe asılır. Yan yana dizilirse çürürler. Kışın etli ve zeytin yağlı dolması, türlü ve kızartması yapılır.

Patlıcan: Patlıcanlar soyulduktan sonra, kızartma için enlemesine veya uzunlamasına, kebab için uzunlamasına dörde, karnıyarık için bütün olarak kesilir, günün büyük kısmında güneş görebilecek bir yere, gazete üzerine serilir; iyice kuruduktan sonra, keş kâğıtlarına doldurularak kilere konulur.

Name, Tereotu, Maydanoz: Bunlar taze koparılmışken, yaprakları sapsaplarından ayıklanır, rüzgâr tutmayan bir yere güneşe serilip kurutulur. Kışın yemeklere konulur. Maydanozun irice olan sapsapları turşu için kullanılır.

Erik, Zerdali, Kayısı, Elma kurutması: Bu meyvalardan olmuştukları çekirdekleri ile birlikte kurutulur, kışın hoşafı yapıldığı gibi, kuru olarak da çocuklara yedirilir. Yal-

nız elma önce dilimlenir ondan sonra kurutulur.

Hevenk: Olmuş üzümün, yere değmeyen ve içinde çürük taneleri bulunmayan salkımları bıçakla kesilir. Sapsaplarının yumuşaması için bir gün bekletildikten sonra, salkımlar kalınca bir ipe bağlanıp dizilir. Rutubet ve don tehlikesi olmayan kilere veya zemini toprak her hangi bir odanın tavanına asılır. Zamanla taneler suyunu çeker, çürükler ayıklanır; kışın dışarda kar yağarken sofrada taze hevenk üzümü, sofraya ve ağza ayrı bir çeşni verir. (1)

Domates hevengi: Yeşil turşuluk domatesler, uzun sap ve dalları ile toplanır, sonra tıpkı üzüm hevenkleri gibi iplere bağlanıp asılır. Zamanla bu yeşil domatesler tazeliğini bozmadan kızarır, yemeklerde kullanıldığı gibi, salatası da yapılır.

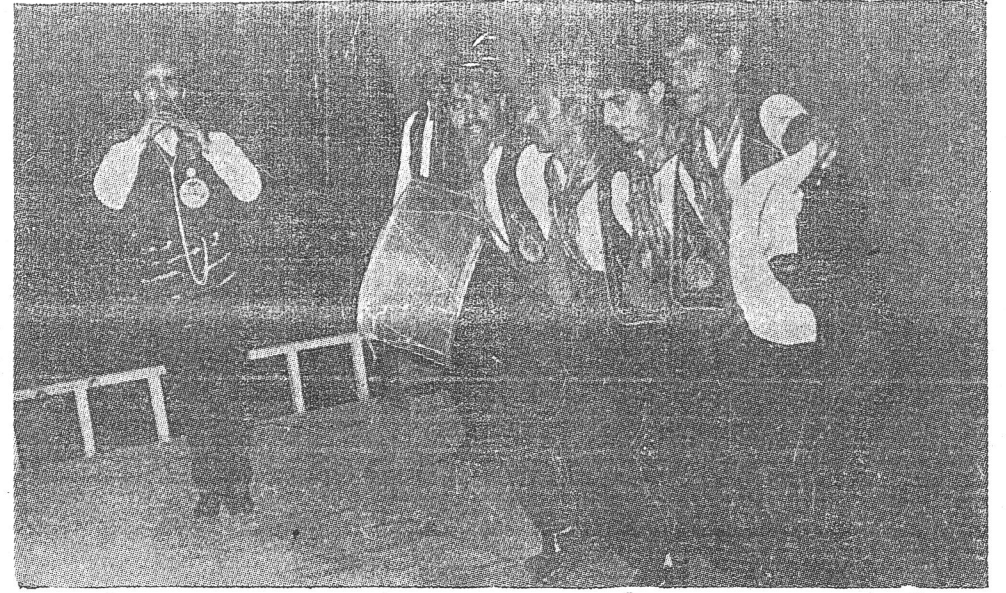
Armut hevengi: Kış armutları, zedelenmeden ve uzun sapsapları ile toplanır, hevenk yapıp asılır. Bu şekilde kış armutlarının Mayıs başına kadar kaldığını gördüm.

Elma: Kış elmalarından faydalanıldığı gibi, Amasya cinsi elmalar da kullanılır. Elmalar kurt yeniği, çürük ve ezilmiş olmayacak. Temiz kâğıtlar üzerine sergi yapılır, ve elmalar bozulmadan aylarca muhafaza edilir.

Köftor: Taze pekmezin içine un karıştırılarak pelte haline gelene kadar kaynatılır. Sonra büyük tepsiler içine kotarılır ve soğumağa bırakılır. Soğuyunca, baklava biçimi kesilir ve rutubetsiz bir yerde muhafaza edilir. İyi muhafaza edilmezse şekerlenir ve bozulur.

Bunlardan başka daha bir çok güzel kış yiyecekleri var, fakat bu saydıklarımı daha ziyade mahalli telâkki ettiğim için üzerinde durdum.

(1) Ürgüpte üzümleri mağralarda yağ olarak muhafaza ediyorlar. Romanyada Gagauzlar, salkımları uzunca şubukları ile keser ve böylece muhafaza ederler.

Siirt Millî Oyun Topuluğu, İstanbulda yıllardanberi Kemal Yeşilbaş ve Haydar Kekeç idaresinde Siirtle birlikte bütün Doğu Bölgemizin mahalli danslarını tanıtmaktadır. Doğu danslarımızda bilhassa ayak figürlerinin zerafeti ve zenginliği göze çarpmaktadır.

Türkiye Halk Oyunları Müsabakaları talimatnamesinin 1. maddesinin 3. Fıkrasına göre son seçmelerde İstanbul çengeli, çifttelli ve köçeklerle temsil edilecektir. Yukarıda bu ekiplerden «Topkapı Gülleri - Sulukule Çiçekleri» isimli ekibi Gülhanede oynarken görüyorsunuz.

Ağitlar:

Mustafa'ya Ağıt

Yazan: Mustafa UZ

Bütün Anadolu'ya Çukurova'dan pamuk otu çapalayan, toplayan kızların kokusu yayılır. Çukurova sıcaktır. Çalışmak zordur sarı sıcak altında. Pamuk tarlaları bembeyazdır. Uzaklardan görenler kar beller, Pamuk tarlalarında bir ağıt söylenir. Çukurova'nın kendisine has bir ağıdı. «Mustafam da suya düşmüş» «Boynunda da yazma ile». Mustafa Ceyhan Nehrine düşerek öldü. Ceyhan Nehri, Çukurova'da kıvrıla kıvrıla Akdenize dökülür. Ördekler yüzer Ceyhan Nehrinde.

Mustafa henüz yeni evlendi. İki aylık gelini ile pamuk topluyor, para kazanacak bu sene. Allah, vermiş pamuğu.. İnsan içine düşerse nerdeyse çıkamıyacak.

Vakit öğle oldu. Kırat susuz örkünde, acı acı kişiyor. Mustafa, Çetin'in sesinden anladı susuzluğunu...

— «Biraz sabret Çetin'im. Sepeti doldurursam sularım seni.»

Sepet de doldu işte... Mustafa gelini ile yavaş yavaş dut ağacının altına geliyor dinlenmeğe. Ama Mustafa'nın gönlü rahat olmaz Çetin'i sulamadan.

Çetin'in yelesini şöyle bir sıvazlayıp üzerine attı. Erkekçe durdu Çetin'in üstünde. Gelinin karşısında at koşturmaktan gurur duyarak Çetin'i dört nala kaldırdı.

İşte geldi Ceyhan Nehri... Çetin bir şeyden ürktü galiba. Nehir boyunca var kuvvetiyle kaçmağa başladı. Mustafamın altındaki belleme(1)'nin kayışı koptu. Daha fazla tutunamıyan Mustafa, Çetin'in üzerinden fırladı. Doğru nehre düştü. Yüzme de bilmiyor aksi gibi. Nekkadar uğraştıysa da, kurtulamadı, nehrin boz bulanık sularına karıştı.

Çetin tozu dumana katarak pamuk tarlasına geldi. Yüreği sızladı gelinin. Acaba ne olmuştu Mustafa'sına. Düşündü, yolları aramak geldi aklına. Gittiği yerlere bakarak ağlıyordu... Acaba neredeydi Mustafa'sı. Çağırıyor: «Mustafam neredesin?». Ama taşlar ses veriyor, yine Mustafa'nın sesi gelmiyor.

Elli altmış metre ileride Çetin'in bellemesini görerak koştu. Belleme oradaydı, ama Mustafa neredeydi. Anladı Mustafa'nın suya düştüğünü. Ayakları tutmaz oldu. Gözünün önüne Mustafa'nın hayali geldi. Kendisini sanki kolları arasına almıştı. Ama hepsi boştu. Bir daha göremezdi Mustafa'sını. Cigeri yandı.

Aldı gelin şu ağıdı söyledi:

— 1 —

«Treninen gelen koyun
«Soyun Mustafamda soyun.
«Çeceliden(2) gelen dolktör
«Yüreğime yapmış oyun.

— 2 —

«Oturana oturanlar
«Acem seli götürerler
«Mustafamda suya düşmüş
«Sandalyada oturanlar.

— 3 —

«Ot döverim kazma ile
«Ben osandım gezme ile
«Mustafam da suya düşmüş
«Boynunda da yazma(3) ile.

— 4 —

«Mustafamın kır atıda kışmomesin
«Yeşil arpa dişlemesin
«Mustafamın tek bacası
«El işinde işlemesin.

— 5 —

«Yamacımız kara dere
«Nere Mustafamda nere
«Mustafamda suya düşmüş
«Gidiyorda döne döne...»

Sözlük: (1) Belleme: Atların üzerine çekilen örtü. (2) Ceceli: Karaisalı'nın eski ismi. (3) Yazma: Muska, hamayılı.
Not: Bu ağıdı arkadaşımın birinden dinledim. O da büyük babasından dinlemiş.

Almanya'da, Avusturya hududuna yakın Passau kasabasında 4 - 9 Ağustos tarihleri arasında «Halk Müziği ve Halk Oyunları» festivali tertip edilmiştir. 17 memleket mensup ekibi iştirak ettiği bu festival çok parlak olmuş ve Türk ekibi büyük bir muvaffakiyet kazanmıştır. İhsan Ertugay, İhsan Taftalı, Nimet Gezmiş, Natiğ Yurtlu, Mahmut Baltacıoğlu, Cazım Demir, Hüsamettin Sıgmaz, Mehmet Salih Ardic ve meşhur davulcu Karayılından müteşekkil heyet, Almanya'da gördükleri iyi kabulden pek memnun olduklarını ve Almanların heyet mensuplarını âdeta bir sevgi gemberiyle kuşattıklarını söylemişlerdir. Passau'daki festivale iştirak eden bu Erzurum ekibi, 9, 10 ve 11 Eylülde İstanbul'da yapılacak olan milli oyun müsabakalarına da katılacaktır. Ekibi yukarıda 29 Mayıs 1953 gecesi Fethin 500. yıldönümü balosunda görüyorsunuz.

TÜRK DÜŞÜNCESİ, TÜRK
DİLİ, KÜLTÜR DÜNYASI, TÜRK
SANATI, HİSAR, İSTANBUL,
MÜLKİYE, KÖY POSTASI,
DEVİRİM GENÇLİĞİ, BİLGİ
Dergilerini okuyunuz.

Hınıs Konuşması

Yazan: Ali Rıza ÖNDER

Bir ülkedeki etnik zümreler arasında dil ve lehçe bakımından ayrılıklar bulunması olağan bir haldir. Ancak, aynı etnik zümreye giren halkın yaşadığı büyüklü küçüklü bölgeler arasında da bir takım şive özellikleri sürüp gelmektedir. Denebilir ki her şehrin ayrı bir konuşma tarzı, her köyün kendine göre bir ağzı vardır.

Şimdi, Hınıstaki Türkçe konuşma şekillerinden, 1947-1950 yılları arasında not ettiğimiz birkaç örneği sunuyoruz:

1 — Ben senden küstüm: Ben şana küstüm, demektir. Sen sözü (e) (a) yerine (den) eki almıştır.

2 — Kara sebep gelmedim: Kar sebebi ile gelmedim, demektir.

3 — Mamo dedi gel, ben geldim buraya: Mamo gel dedi, ben buraya geldim. Öznedenden (failden) sonra fiil geliyor, tümleş (me'ul) en sondadır.

4 — Hadi gidah: Haydi gidelim demektir. Kelime sonundaki (k) nin yumuşayarak (h) oluşu dikkati çekiyor. Azerbaycanda olduğu gibi Erzurum ve Kars taraflarında birçok sözlerdeki (k) harfi (h) şeklini almıştır. Beklerim yerine behlerim dendiği gibi.

5 — Gidecek sözü, gidecah şekline girmiştir. (e) harfi son hecede (a) olmuştur.

6 — Taşı tikah: Taşı dikelim demektir. Baştaki harf, eski sert şekli ile (t) olarak kalmıştır. Orta ve Batı Anadolu'da bu harf (d) olarak geliştiği halde Hınısta yumuşamamıştır. Sondaki (k) ise, tersine, yumuşamış, (h) olmuştur. Erzurum taraflarında kelimenin ortasındaki (k) lar bile yumuşayıp (h) olmuştur. Yahlaştı, behlerim gibi. Hattâ (Ç) harfini de (s) ye yakın bir sesle söylüyorlar. Çavuş yerine savuş gibi. Bu hal, Karadeniz bölgesinden gelen göçmenlerin tersi olsa gerektir.

7 — Beyaz yerine bayaz derler. Burada Arapça bir söz, Türkçenin uyum (âhenk) kurallına uydurulmuştur.

8 — Soğuk yerine soyuk diyenler çoktur. Yumuşak (g) (y) olmuştur.

9 — Soru edatı olan (mı) kullanılmıyor. Bu ihtiyaç, cümledeki vurguyu, fiilin olumlu veya olumsuz şeklinin son hecesine kondurmakla karşılanıyor. «Hoş değil?», «ene dirsen?», «uşaklar yattı?», «bilmirsen?» gibi.

10 — Bir de tarzlı veya tenkith soru diyebileceğimiz bir soru şekli vardır. «Geçede gezmek ola?», «böyle de çay içile?» gibi. Burada istek (iltizamiye) kipinden faydalandığını görüyoruz.

11 — Gelme, gitme gibi tahfiî mastar veya fiilden yapma isim yoktur. Okuma bilmez yerine okumak bilmez derler. Bütün mastarlar (mak) şeklinde biter. (mek) kullanılmıyor. Gramerdeki uyum kuralı, mastarlarda yok gibidir. Gelmah, yemah, bilmah gibi.

12 — Fiillerde hal kipi (sigası) yoktur. Geniş zaman (muzari) kipi bu ihtiyacı karşıyor. Geliyorum yerine gelirem dendiği gibi.

13 — Geçmiş zaman kipinin daha çok yalnız bir çeşidi kullanılır. O da nakli mazidir. Şuhûdî mazi yok gibidir. Birincisi ikinci yerine de geçiyor. Getirdim yerine getirmişem gibi.

14 — Gelecek zaman kipi az da olsa vardır. Fakat hepsi (cak) ile biter. (cek) yoktur. Gelecek yerine gelecah, geleceğiz yerine gelecağuh gibi.

15 — (K) ve (ğ) yerine (c) harfinin kullanılmasına Hınısta da rastlanıyor. Oysaki bu hal, Erzurumda daha kuvvetlidir. Erzurumda bir arabacının, arkadan gelen bir kamyon şoförüne yolu göstererek «cegebilirsen ceğ» diye seslenişini unutulmaz bir misâldir. Gelmişim yerine celmişim, gene yerine cene deniş de, merkezi Erzurum olmak üzere Karadeniz kıyısından geçecek bir dairenin içine düşen bölgede yaygın bir konuşma şeklinin örneklerindedir.

« Dertli ve Seyranî » (*)

Yazan: Cevdet CANBULAT

Türk folkloruna değgin bir tezi gözlem ve araştırmaları ile tamamlamak üzere Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi sıralarından hayata atılan değerli dostum Cahit Öztelli, bugün bu gözlem ve araştırmalarının türlü inkişaf- larile karşılaşmak bahtiyarlığına ulaşmış bir folklorcumuzdur. Ağır bir tempodan sonra, son yıllarda verimli bir çalışma devresine girmiş bulunan Öztelli, «Zile'li Şairler» den bu yana; Karacaoğlu, Köroğlu-Dadaloğlu, Halk Türküleri gibi değerli eserleri ile folklorumuza bir canlılık bir çalışma gücü getirmiş bulunuyor. Kıymeti yurt dışına bile taşan ünlü folklorcumuz (Nur içinde yatsın) Vahit Lütfi Sılcı'nın bir ömür boyunca meydana getirdiği «Zengin bir folklor hazinesini» de elinde bulunduran bu amelesinden folklorumuz ileride daha çok ve değerli eserler beklemekte haklıdır. Zira, Öztelli, araştırmalarında titizdir. Karşılaştırmalarını zengin bir malzemenin süzgecinden geçiriyor. Bu bakımdan yazılarının ve eserlerinin ilmi sıhhatine güvenilebilir. Ancak, folklor araştırmalarına hiçbir zaman yüzde yüz ilmi bir sıhhat nedenliğini kazanamaz. Hele, yüz yıllar önce ölüp gitmiş bir aşığın şiirlerini toplamının bu alandaki sıhhatizliği çok açıktır. Elden ele geçen bu çeşit eserlerin örselendiği, yiprandığı, fazlalığı, noksanlaştığı hiçbir zaman inkâr edilemez. El değmemiş olanları ise şairi ile birlikte yokluğa karışmış demektir. Bu bakımdan folklor araştırmalarının hitim noktası daima, şöyle bir başlangıç gösterilir:

«Kişi noksanını bilenek gibi irfan olamaz.»

Şayın Öztelli'nin en son hazırladığı ve Varlık Yayınları arasında çıkan eseri «Dertli ve Seyranî» dir.

Dertli üzerinde ben de 10 yıldır çalışmaktayım. Fihakika, bu çalışmamla ben de eskiye çok az bir şey katabildim. Yapabildiğim tek şey Dertli'nin en eski ve belki de en güvenilir divanını, sözlü ve yazılı eserlerini bir araya getirebilmek olmuştur. Bu da bana, karşılaştırmalar yapmak ve bu karşılaştırmalardan bir sonuç çıkarmak fırsatını verdi.

Son araştırmalarımı tamamlamak üzere

Şahnalar'a(2) giderken «Dertli ve Seyranî» yi elimde bulurdum. Karşılaştırmaları bununla yaptım. Çünkü, Dertli hakkında en son yazılan ve en güvenilebilir eser olarak bunu görmüştüm.

Şurasını her şeyden önce belirtmek yerinde olur ki, Şayın Öztelli «Dertli ve Seyranî» yi hazırlarken Varlık Yayınlarının bir liralık kitap hacmine uymak, Dertli'yi Seyranî ile veya Seyranî'yi Dertli ile birleştirmek gibi iki zor arasında kalmıştır. Bu bakımdan halk edebiyatımızın bu iki önemli şairine gereken genişlik verilememiştir. Kitaba Dertli'den 29, Seyranî'den de 66 şiir alınmıştır.

Kitaptaki Dertli bibliyografyası gösteriyor ki, son çeyrek yüz yıl içerisinde Dertli hakkında bir hayli yazı yazılmış. Fakat yazarların hepsi birbirinden üremiş. Her yazıya da Şayın Ahmet Talat Beyin «Dertli» adındaki kitabı kaynak olmuş. Bu kitaptan sonra hiçbir araştırmacı yeni bilgiler elde etmek ve karşılaştırmalar yapmak zahmetine katlanmamıştır.

Şayın Öztelli'nin elindeki bol ve zengin malzeme de Dertli hakkında yeni hiçbir bilgiyi ortaya koyamamıştır. Çünkü, kitapta Dertli'nin hayatına ve sanatındaki kişiliğine yeni bir şey katlanmamış. Sadece eski yazı- lar ve söylenenler kısaltılarak tekrar edilmiştir. Bu bakımdan Dertli'nin hayatına ve şiirlerine ait eski yanlışlar olduğu gibi yanlış olarak kitaba aktarılmıştır. Meselâ: Dertli'nin hayatı bölümünde daha ilk satırlarda Dertli'nin anasının «ayni köyden Ayşe Kadın» olduğu yazılır. Halbuki Ayşe Kadın Dertli'nin karısıdır. Aynı köyden de değildir. Gerede'nin Kikiler Mahallesiindedir. Şayın Ahmet Talat Beyin kitabında da, Dertli'nin karısının Hafize olduğu yazılır. O da yanlış: Hafize, Dertli'nin büyük oğlu ve halen Dertli'nin yaşayan torunu Hacı Mehmet Dertli'nin babası Seyidalî'nin karısıdır. Hacı Mehmet Dertli bu yanlışlığın daima yanlış olarak tekrarlanıp durduğunu ve bundan çok üzül- düğünü söyleyerek bu yanlışlığın doğrultulmasını benden rica etmiştir.

Şayın Öztelli, ayrıca Dertli'nin köyünü «Yeni adile Reşadiye» olarak kabul ediyor.

Oysa ki Reşadiye, Dertli'nin köyünün bağlı olduğu bucaktır, Dertli'nin asıl köyü «Şahnalar»dır. Reşadiye'ye beş km. uzakta Reşadiye-Gerede yolunun sağ yamacında kurulmuş 40-50 evlik bir köydür.

Dertli 1826 da ikinci defa İstanbul'a gittiğinde, büyük bir Aşık Faslında askıdaki bir muammayı hallederek sazı ve sözü ile haklı bir ün sağladığını tekrarlayan Öztelli de eskileri gibi bu muammanın üzerinde hiç durmamıştır. İstanbul'da da şairimize büyük bir ün sağlayan bu muamma, elbet de merak edilecek bir cihettir. Aslında bu, bir muamma ha'lli de değildir. Dertli'nin saray tarafından dikkati çekmesi Hacı Mehmet Dertli'nin bana anlattığına göre şöyle olmuştur:

Sultan Mecit, Semai kahvelerinde muamma hallederek sazı ve sözü ile ortalığı dolduran aşıklardan bir gün, şu mısraa bir ayak uydurulmasını istemiştir:

«Bütün dünya benim olsa gamım gitmez
nedendir bu?»

Bütün aşıklar sıradan geçmiş ve o sırada henüz Anadolu'dan gelmiş olan Dertli'ye sıra gelmiştir. İlk defa, «Günahkârım yok söyleyemem.» diyen Dertli'ye hemen sazı getirip eline tutuştururlar. Sazına düzenini verip, dilinin persengini çözen Dertli bu mısraa şöyle bir karşılık verir:

«Ta ezelden gam turabyle uğrulmuş
bedendir bu...»

Asıl önemli olan yanlışlıklar Dertli'nin şiirlerinde yapılan uydurma, değiştirme ve katma gibi yanlışlıklardır. Bunların önemli olanlarından birkaçını burada göstermek isterim:

«Dertli ve Seyran'ın» 41. sayfasını açalım, 9 No. lu şiirin ikinci dörtlüsünü bulalım. Bu dörtlünün iki mısraını okuyalım:

«Hun-u didem deryalara karışmaz.»

Bu mısraın bu şekilde vezni kırılmış, durak' yeri bozulmuştur. Mısra aslında şöyle olması lazım:

«Hun-u giryem cılar içre karışmaz.»

Aynı şiirde aynı dörtlünün 3. mısraını okuyalım:

« Benim ile merhabah tatlı yâr.»

Bu mısraın aslının değiştiği ne kadar belli. Hem bu şekilde mısraın anlamile şiirin anlamı arasında bir gelişme meydana geliyor. Çünkü, küstüflü olan yâr, şairle merhabah değildir. Mısra aslında şöyle olması lazım:

«Benim ile mercimeği taş yâr.»

Bu mısra, «mercimeği furuna vermek» deyiminden yaratılmıştır. «Benim ile anlaşıl sevimliyen yâr.» anlamındadır. Görülüyor ki, okunamıyan bu mısra ne kadar ustalıklı yakıştırılmış ve değiştirilmiştir...

Yine aynı şiir: Birinci dörtlünün 2. mısraını okuyalım:

«Dertli sefil gezer gurbet ellerde.»

Bu mısra da aslındaki kuvveti çoktan kaybetmiştir. Çünkü, mısraın aslı şöyledir:

«Dertli seril-sefil gurbet illerde.»

«Seril» sefil kelimesine eş anlam veren ve bu sıfatı pekiştiren bir kelimedir.

Şimdi, 41. sayfayı açalım: 15 No. lu şiirdeki 2. dörtlünün 2. mısraını okuyalım:

«Destimi gezdürmem kış-ü kârında.»

Mısra bu şekilde noksandır, anlamı bozuktur. Aslında ise şöyle olması lazım:

«Dest-i res gezdürmem kış-ü kârında.»

«Dest-i res» takımı bozulunca, anlamı da bozuldu, vezni de. Aynı şiirin son dörtlüsünün 2. mısraındaki «Girdab-ı aşk» takımı da «Kerrarı aşk» şekline konmuştur. «Kerrarı aşk» ne demektir? Mısra:

«Kulu kurbandır girdab-ı aşkın.» olsa gerek.

47. sayfadaki şiirin 2. dörtlüsünün ilk iki mısraı:

«Kaldır nîkâbını ey veçh-i enver,

«Zuimette gönülümüz olsun münevver.»

şekline konmuş. Elimdeki güvenilir dört kaynakta da bu iki mısra şöyledir:

«Ref'et zühüflerin ey veçh-i enver,

«Zuîmat gönülümüz olsun münevver.»

Aynı şiirin son dörtlüsünün son mısraı da: «Yazmışlar doftere divane beni.» olmasa gerek.

«Yazmışlar defter-i divane beni.»

Yani divane defterine beni de yazmışlar. Yaptığım araştırma ve karşılaştırmalar da böylece bulduğum pek çok farklı tarafların hangilerinin doğru, hangilerinin yanlış veya değişik olduğunu aklımın yettiği kadar pek çok dikkat ederek tesbit ettim. Yazımın uzamaması için bunları burada bırakıyorum. Esasen ben de «Dertli» nin bütün şiirlerini bir araya getirerek bir kitap halinde bastırmak üzereyim.

Halk şiirleri cönklerden, divanlardan çıkılıp her elden ele geçişte bu çeşit yanlışlıklar (veya uydurmalar) fazılaşıp ağılaşan

Âdile Sultan Meselesi

Yazan: Cevdet ARSLANGÜL

Kıymetli araştırmacı Cahit Öztelli, bir cönkte bulduğu Aşık Âdile adlı bir kadın halk şairini Hisar dergisinin 42. sayısında tanıtmıştı. Ben de Türk Folklor Araştırmaları dergisinin 54. sayısındaki (Bilinmeyen bir şair mi?) başlıklı yazımda Aşık Âdile'nin, bilinen Âdile Sultan olması ihtimali üzerinde durmuş ve bu hususta son sözü edebiyat tarihçilerine bırakmışım. Sayın Öztelli, bu yazıma bir cevap olmak üzere Türk Folklor Araştırmaları dergisinin 57. sayısında neşrettiği (iki kadın şair üzerine) adlı yazısında fikirlerimi tenkid ediyor. Bu yazımda sayın Öztelli'nin tenkidlerine cevap vereceğim.

★

Sayın Cahit Öztelli, şimdi size hitap ediyorum.

1 — Âdile Sultan'ın bir divan şairi olduğunu yazıyorsunuz. Fikrinizi kabul ettim.

bir yük haline gelirler. Cönklerin yıpranmış yazılarını okuyamamak veya noksanları tamamlamak gibi sebepler asıllarının böylece değişmesine yol açıyor.

Değerli dostum Öztelli, anlaşılıyor ki, «Dertli» yi hazırlarken bir üçüncü zor olarak çok sıkıştırılmış ve kitabını çok acele ile hazırlamıştır.

«Yeni yetişen gençler için» hazırlanan ve bilhassa «Türk Klâsikleri» diye yayımlanan eserlerde kaynakların en eskisine ve en doğrusuna inmek, yetiştirilmesi istenen ideal gençlik için en güzel bir örnektir, kanaatindeyiz.

Bir arzu üzerine Mülkiye Dergisine gönderdiğim bu yazı için, derginin Yazı İşleri Müdürü Sayın Nejat Tunçşiper'in özür dileyen bir mektubunda şöyle deniliyor:

«Arkadaşımızı gücendirmek istemiyoruz. Onun için bu yazınızı basmamayı uygun bulduk. Özür diler, yazılarınızı bekleriz.»

Bu sözler için ben de ayrıca dostum Öztelli'den özür diler, saygılarımı sunarım.

(1) Hazırlayan: Cahit Öztelli, Varlık Yayınları. Fİ. 100 Kr.

(2) Dertli'nin köyü.

Fakat Âdile Sultan'ın divan şairi olması, iddiamızın doğruluğunu şüphesiz ispat edemez.

2 — Diyorsunuz ki: (Hisar'daki yazıda da belirttiğim gibi Aşık Âdile'nin tasavvuf ile en küçük bir ilgisi yoktur.) Ne malûm? Elinizde Aşık Âdile'ye ait pek az şiir var. Kadıncığının diğer şiirlerini bilmiyorsunuz ki... Bilmediğimiz o şiirler arasında tasavvuf ile ilgili olanların da bulunmayacağını kat'î bir ifadeyle iddia etmek, herhalde ihtiyath davranmak sayılmaz.

3 — Tasavvufî şiirler de yazan bir divan şairinin, beşerî aşkı terennüm eden halk şiirleri de kaleme alması neden mümkün olmaz?

4 — (... her iki Âdile'nin aynı yüzyılda yaşamış olması bir şey ifade etmez.) diyorsunuz. Gerçi aynı isimli iki şairin aynı yüzyılda yaşamaması, bu iki şairin mutlaka aynı şair olmasını icap ettirmez. Fakat bu hal, bunların aynı şair olması ihtimalini -burda olduğu gibi- akla getirir.

5 — Gene diyorsunuz ki: (Saraylı bir kadının şiirleri, Sülfice köyleri yürüklerinin cönklerine girecek kadar yayılmaz. Yayılırsa daha çok İstanbul cönklerine girer. Halbuki böyle bir şey yoktur.) Aşık Âdile'den bahseden elinizdeki cönkün nasıl bir insan tarafından ve nerede kaleme alındığı kat'î olarak biliniyor mu? Bu cönkün İstanbul'da yazılmadığını veya İstanbul'a gidip gelen, Âdile Sultan'ı tanıyan bir kimse tarafından yazılmadığını ne malûm?

6 — Aşık Âdile'nindir diye neşrettiğiniz bir şiirin, Eflâton Cem Güney'in Halk Şiiri Antolojisi'nde Gevheri'ye ait gösterilen bir şiirin çok fena tesiri altında kaldığını göstermiş ve bu hali intihal olarak tavsif etmişim.

A) Gevheri'ye ait gösterilen şiirin, Sadeddin Nâzhet'in ve Köprülü'nün Gevheri'ye ait eserlerinde yer almaması, bu şiirin Gevheri'ye ait olmadığını kat'î surette ispatlayamaz. Ancak Eflâton Cem'in, bazı şiirlerin sahibini bazen filân, bazen falan olarak göstermesi nazarı itibare alınır, bahis konusu şiirin Gevheri'den başka bir şahsa ait ol-

masının da ihtimal dahilinde olduğunu söylemek mümkündür.

B) Diyorsunuz ki: (... bu yeni Gevherî şiirinin de başka bir şairden ve meselâ Âşık Âdile'den alınmadığını nereden bilebiliriz.) Bence bu şiirin, Gevherî'ye ait olup olmadığı şüpheli ise de, Âşık Âdile'ye ait olmadığı muhakkak gibidir. Zira, Âşık Âdile'ye ait gösterdiğiniz o zayıf şiirleri yazan bir şairin, Gevherî'ye ait gösterilen oldukça kuvvetli bir şiiri yazabileceğine güc inanılır.

C) Âşık Âdile'ye ait gösterdiğiniz ikinci şiirin Gevherî'nin bir şiirine nazire olarak yazıldığını bildiriyorsunuz. Bu hâl, Eflâatun Cem'in antolojisindeki Gevherî'ye ait gösterilen şiirin, Gevherî'ye de ait olabileceği ihtimalinin yabana atılmayacağı fikrini uyardırmaktadır.

D) Gevherî'ye ait gösterilen bu şiir, acaba kime aittir? Ve neden bazı şiirleri Eflâatun Cem, muhtelif şairlere ait göstermektedir? Bazı şiirleri de neden değiştirerek neşretmiştir? Bu hususta adı geçen kişiye bir mektup yazacağım, neticeyi size veya efkârı umumiyeye bildireceğim. İleri sürdüğünüz fikirlerin ne dereceye kadar doğru olup olmadığı hususunda da duracağım.

E) Eflâatun Cem'in antolojisindeki Gevherî'ye ait gösterilen şiire çok benzeyen Âşık Âdile'nin şiirini bir nazire olarak savunuyorsunuz. Diyorsunuz ki: (Halk şairlerinin nazire anlayışı, divan şairlerinininkine benzemez. Halk şairleri bazan mısra bile alırlar.) Evet, bazan bir veya birkaç mısra da aldıkları olurdu. Fakat hiç bir halk şairimiz, bir başka şairin bir şiirinin bazı mısralarını aynen ve diğer mısralarını ise hafifçe değiştirerek kendine mal etmeyi de her halde nazire söylemek şeklinde anlamazdı, değil mi efendim? Nitekim siz de yazmanızın

bir yerinde farkında olmadan hakikati söyleyiveriyorsunuz: (... Âdile gibi ikinci sınıf bir kadın şairin, halk şiirinin sönmeye yüz tuttuğu bir çağda yaptığı bazı intihalleri hoş görmek gerekmez mi?)

7 — (Nazire söylemek bir şair için kusur değildir.) diyorsunuz. Bence, nazire söylemek bazen bir kusurdur, bazen de bir meziyettir. Eğer yazılan nazire, nazire yazılan eseri geçememiş, hattâ onun seviyesine bile erişememiş ise, o zaman nazire söylemek veya yazmak o şair için bir kusurdur. Süleyman Çelebi'nin Mevlid'ine muhtelif şairler tarafından yazılan yüzlerce nazirenin hiçbirisi o eserin seviyesine bile yaklaşmamıştır ki bu hâl, o şairlerin kudretlerini beyhude yere harcadıklarını gösterir. Başarı gösteremeyeceği bir sahaya kudretini teksif etmesinde o kimsenin kusuru vardır denir. Fakat yazılan nazire, nazire yazılan eserin seviyesine yaklaşmış, hattâ onu geçmiş ise o zaman nazire söylemek o şair için bir meziyet olur. Ziya Paşa, Ruhi-i Bağdadî'nin Terkihi-i bend'ine nazire yazmış ve o eseri fersah fersah geride bırakmıştır. İşte bu bir meziyettir.

8 — Son iki cümleinizden ilki: (Sonuç olarak diyeceğiz ki, Âdile Sultan, Âşık Âdile değildir.) Âşık Âdile, mutlaka Âdile Sultan'dır demiyorum. Fakat Âşık Âdile'nin, Âdile Sultan olması ihtimalinin kat'i olarak imkânsız kabul edilmesi, günün birinde sizi tezkîp edebilir diyorum.

9) Son cümleiniz: (Âşık Âdile, edebiyatımız için yeni bir ad olarak kalacaktır.) Tam mânasiyle şumullü ve kat'i bir ifade! Tehlikeli bir iddia! Günün birinde fikrinizi tezkîp edecek bir vesikanın çıkmıyacağını kim kestirebilir? Türlü ihtimallere yer vererek konuşmak, bir edebiyat araştırmacısının daha isabetli hükümlere götürse gerek. Hürmetlerimle.

Deynek ve Pehlivanlık Üzerine:

Balıkesir Yöresi Karakeçili Sohbetleri

Yazan: Osman SAYGI

Köye girerken kalabalığı gördüğünde beygir kişnemesi ne hoştur. Karakeçili hanımlar atlarının tımarını hep kendileri yaparlar. Şayet er'i küheylâmı karısından habersiz satarsa iş boşanmaya kadar varır. «Öyle ise beni de terkedeceksin der.» Deyneğe giderken hatun kişi beygirinin eğerini vurur, kocasını içeride giydirir kuşandırır. Er'ini beygirinin sol tarafından ata bindirir. Çünkü: «İnsanın sağı malın solu uğurludur» derler. Ondan sonra yiğidiyle helâllaşır. Başarılar diler. Karakeçililerde düğüne ve çopa gidış böyle olur. Eğer düğün dernek yapılan yer yakın ise kadınlar kocalarını er meydanında görmek için yaya olarak seyir yerine giderler.

6 — ÇOLAK ÇAVUŞ VE YAĞIZI:

Geçen sayılarda menkıbesini anlatmaya çalıştığımız Minnetlerli Musa Çavuş'un halen hayatta bir amuca oğlu vardır. Onun da adı Musa Çavuş. Fakat buna Çolak Çavuş derler. Çuha şalvar giyer, çepken taşır ve sarık sarar. Sağ elinin baş ve işaret parmağını seferberlikte bir top mermisi alıp götürmüştür. Bıyığını bu üç parmağı ile sıvazlar. Bunlar köyde ve civarda «Şafioğulları» diye anılırlar. Çolak asil fakat fakir düşmüş bir Karakeçili yiğididir. Gönlü de ruhu gibi zengindir. Nükteleri ve sohbetleri dilden dile doluşır. Küheylâna candan vurgundur. Çolak Çavuş'un iki oğlu var. Biri Ali, diğeri «Ese»dir. Onlar da babaları gibi at ve hak aşığı iki kardaş. Günün birinde hediye olarak babalarından bir at istiyorlar. Çavuş ısrarlarına dayanamayıp oğullarına ufak bir yağız küheylân alıyor. «Yağız» biraz da rahvan gidermiş. Çukuroba köyünde düğün oluyor. «Çukuroba İvrindi ilçesine bağlı bir köydür.» Musa Çavuş'a da davetiye geliyor. Ali ile Ese babalarına:

— Biz bu düğüne gideriz emme bir fi-renk çizmesi ile bir kordonlu saat alırsan.

— Yağız'ı eğerleren diyor. Binip Balıkesir'e yollanıyor. Oğullarına Frenk çizmesi ile saat alıyor. Çolak Çavuş, bu gidış ve dönüşü şöyle anlatır:

— Ata bindim Balıkesir'de diyor. Soğucak'ın yanında (4) Örenkırından Yağız'ın mekledini gördüm. (5) Eve geldim beygir-

den indim. Arkama baktım. Güneş olduğu yerde asılıp durur.

Çavuş, Ali ile Ese'yi çağırır Yağız'la beraber onları düğüne gönderir. Fakat Çolak:

— Düğüne gönderdim deyü canım durmayıp arkalarından gider. Vardım deyü deynekçiler ikiye ayrılmış. Bizim «Yağız», «Ben» gibi atların içinde apayrı dikilip durur. Çalgı Koroğlunu vurduğu zaman sağ cenahtan girdi emme, Yağız. Deyü üzerinde yerleri onar adım aralık toprağı kesi kesiveriyö. Baktım tülücelere ap'al kanda kalmış. Toprak beygirin ayağını yalamış almış.

Çolak Çavuş çok zeki nüktedandır demıştik. Bir gün elinde deynek üst baş perişan, kalender bir halde deynekte Pazarnı çıka gelir. Bunu gören Kuruderei Reis oğlu Halil İbrahim:

— Ülen Çavuş amuca, sende çufa şalvar mı yok, çepken mi yok, çizme mi yok bu ne hal? Niçin böyle geldin? Demeye kalmıyor. Çolak Çavuş hemen:

— Biravvo Halil Efendi. Yataktan çımdı geçtim de eve uğrayamadım. Ondan. (6)

(4) Soğucak, Balıkesir'le Savaştepe arasında istasyon durağı bir köydür.

(5) Meklemek; çabalamak, gayret etmek, hızla yoluna devam etmek mânasına gelir.

(6) Yataktan geçtim. Yani koyun ağılından geldim demektir. «Halbuki Musa Çavuş'un hiç bir geysi yok. Burada zekâ oyununu yapıyor.»

7 — KEPEK SAVRAN:

Beyköylü İsmail Çavuş son zamanların da fakir düşmüş, artık düğünlere yaya gider olmuştur. Atlıları seyretmekten zevk alırdı. Çavuş, İvrindi'nin «Argime» köyüne davet edilir. Hanı Çavuş'un ünü var ya. Argime'de ödül olarak başa altın saat konur. Beyköylü İsmail Çavuş'un atı yok amma namı var. Kara Ali isminde birisi (7) kendi atını Çavuş'a teklif ediyor. İsmail Çavuş bu teklifi kabulle birinci çıkışta ödül altın saati alıyor. Öteki ödüllere sıra geldiğinde:

Emelik aboneliği
300, altı aylık
aboneliği 150
kuraktır.

Yardı dışı emelik
aboneliği 2 dolardır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Adres değiştirme-
ler hiçbir şart ve
şerhete tabii
değildir

Basılmayan yazılar
talep vaktünde
iade edilir.

Adres: Yeşildere, Sultanzade Sokak, No. 17 - İstanbul
Düğü ve Basın: EKİCİGİL MATBAASI

Bozkır'da Âdet ve Ananeler:

Bahçe Dikmek

Yazan: Ahmet PETEKÇİ

Bahçe dikmek deyince, aklınıza meyva ve sebze bahçeleri yapmak gelmesin.

Bizim bahis mevzuu ettiğimiz bahçe çetnevîr düzmektir. Bunu:

a) Delikanlılar arasındaki bahçe dikmek,

b) Düğünlerde bahçe dikmek

Diye ikiye ayıracağız.

a) Delikanlılar arasında bahçe dikmek:

Köy delikanlılarının oturak âlemlerinden biri de bahçe dikmektir. Delikanlılar uzun kış gecelerini eğlenerek geçirmek için müsaait bir evde veya köy odasında toplanır.

Tabaklar içine incir, üzüm, fındık gibi envaif çeşit yiyecekler konur ve bir sininin üzerine dizilir. Kaynatılmış bulgur (pilâv pişirilen kırılmış bulgur değil) ve patlatılmış

— Yok anam beni bir defa doğurdu. Geride bekliyen arkadaşlar var. Diğerlerini de onlar alsın. Diyor.

İsmail Çavuş hoş sohbet ve şakacı olduğu için arkadaşları arasında «Kepek Savran» diye anılırdı. Kurudere'de bir düğünde Çavuş -fakirliğinde- başkasının atıyla yâne bir ödül almış. Fakat kendi atı olmadığı için, Kara Ali tarafından itiraza uğramıştır. Bu itirazda İsmail Çavuş'un:

— Bu dert beni iflâh etmez götürür. Sözü hâlâ söylenir.

Küheylânsız Çavuş sevgilisi ölmüş sevdaya dönmüştür. Bu itiraz ona çok dokunmuş, bir daha ata binmez olmuştur. Teessüründen hastalanmış ve bir daha kalkmamak üzere ebedî yatağına uzanmıştır. Bu Çavuş'un son ve acıklı bir hikâyesidir. Fakat kahramanlığı yine dillerde doladır. Nur içinde yatsın Koca Çavuş.

(7) Kara Ali: Minnetlerin Kocagöz mahallesindedir. Hayattadır. Balıkesir'in Savaş Otelinde ortaktır.

(8) Bu olaylar Karakeçili Ahmet Ersoy'un ifadelerine göre anlatılmıştır. Ahmet Süleyman Ersoy Savaştepe'de ticaretle meşguldür. Uyanık, münevver bir arkadaşdır. Bütün civar köylerle irtibatı vardır.

mısır konur.

Delikanlılar yanında karı (oynatılan kadın) varsa alkol de olur. Fakat karı pek nadir bulunur. Delikanlılar kendi aralarında çarlarlar, oynarlar.

Saat 10-10,30 a kadar kendi aralarında oyun çıkarırlar, fıkra anlatırlar, nükte yaparlar. 10-10,30 dan sonra yemeğe başlarlar. Her delikanlı sinide bulunan yiyecekten birkaç tane alarak cebine kor. Sini üzerindeki yiyecekler tükenene kadar yemeğe devam ederler. Burada yine nükte ve fıkra anlatılır ve böylelikle delikanlıların, yiyeceklerin hepsinden alamamalarına çalışılır. Yiyecekler tükenince delikanlılardan birisi «bahçe dikeceğiz der ve ortaya yediklerinden birer ikişer tane çıkarır. Delikanlıların hangisi tam çıkar maza ertesi günü çetneviri o düzer.

Zaten cömert olan Türklere için çetnevîr düzmek bir zahmet değil bir vazife sayılır. Delikanlılar bunu hoş bir gece geçirmek için yaparlar. Delikanlı demek genç demek değildir; bekâr demektir.

b) Düğünde bahçe dikmek:

Bu bahçe daha ziyade komşu köyler arasında kız alış-verişinde olur.

Düğün alayı kız almak için gelin kızın köyüne gelirken, gelin kızın köyünün delikanlıları yine bir çetnevîr düzer. Düğün alayı köye yaklaşırken onlar da çetnevîr sinisiyle beraber köyün yakınında karşılarlar. Düğün alayı bu çetnevîr sinisinin önünde durur ve bozup geçmek ister. Bahçeyi diken delikanlılar bozdurmak istemezler. (Bazan kavga, döğüş yaparlar). Onların da bahçe dikmeleri için ısrar ederler. Düğün alayı, daha ziyade bahçeyi parayla diker ve kıymeti tarafların maddî kuvvetiyle ölçülür.

Delikanlılar, koparabildikleri kadar koparırlar ve düğün alayının köye girmesine müsaade ederler.

Düğün alayı köye girer, gelini alır ve döner.

T.C. ZİRAAT BANKASI

YURT İÇİNDE 460 ŞUBE VE AJANSI DÜNYANIN HER TARAFINDAKİ MUHABİRLERİYLE SAYIN MÜŞTERİLERİNİN EMRİNDEDİR

VADELİ, VADESİZ TASARRUF HESAPLARI
1954 İKRAMİYE YEKÜNÜ:

1.500.000 liradır

BU ZENGİN PLÂNDA

Evler, Apartman daireleri, Traktörler ve ayrıca dolgun para ikramiyeleri bu unmaktadır. İştirak şartlarını Şube ve Ajanslarımızdan öğrenebilirsiniz.

BİR KADEH

SEK VERMUT...